

Posudek na disertační práci

Eva Blinková Pelánová: *Německá inspirace v díle Gérarda de Nerval*

Eva Blinková Pelánová zvolila pro svou disertační práci „Německá inspirace v díle Gérarda de Nerval“ velice náročné téma, které vyžaduje nejen dvojí filologickou kvalifikaci a důkladnou práci s velkým množstvím textů, nýbrž také schopnost odstupů a odvahy k volbě. Předkládaná disertace dokazuje, že se autorce těchto předpokladů dostává.

Práce sestává z úvodu, pěti kapitol a závěru. V úvodu autorka zmiňuje dosavadní práce k tématu a vymezuje se oproti některým interpretačním přístupům k Nervalovu dílu. Dále upozorňuje na ty rysy Nervalova uvažování o literatuře, které jsou pro její tázání podstatné (jeho reinterpetaci hoffmannovského „entusiasmu“ či jeho pojetí národní literatury) a charakterizuje cíle a metodu své práce. Hlavním motivem úvodu je snaha o přiměřený přístup k literárnímu textu, tedy takový, který neřeší problémy kladené literaturou tím, že poukáže k autorově biografii (v Nervalově případě k jeho beztak těžko rekonstruovatelné duševní chorobě) nebo že zakládá slovesné umění zásadně jen na básnické inspiraci. Úloha „německé inspirace“ v Nervalově díle tak, jak ji E. Blinková Pelánová zkoumá, je pro tento motiv vynikajícím argumentem: práce dokládá známý a přesto – tematickou kritikou zejména – opomíjený fakt, že literatura vzniká (mimo jiné) z literatury. Pasáž o cílech a metodě práce pak dokazuje zmíněnou odvahy k volbě. Za sjednocující úhel pohledu volí perspektivu dualismu, z níž pak zkoumá vybrané Nervalovy texty a konfrontuje je zejména s texty E. T. A. Hoffmanna a Goetha.

Ztvárnění agonálního charakteru lidského bytí jakožto univerzálie, ovšem ve specificky romantické variantě, pak sleduje v následujících pěti kapitolách, které se soustředí na jednotlivá Nervalova díla či na konkrétní srovnání. Jedná se přitom o motiv střetu dvou principů v odkazu na *Fausta* („Dvě duše mně, ach, v hrudi přebývá“), o motiv dvojníka a dvojnictví, s nímž pracoval zejména Hoffmann, o problém volby mezi svobodou a nesvobodou, o vztah mezi snem a skutečností, zdáním a bytím, mezi touhou po ideálu a prózou všednosti v rovině tematické i poetologické, a konečně o jednotlivé metafory a obrazy, které na princip dualismu odkazují (závoj, topos uzamčených dveří). Autorka se přitom soustředí na známější Nervalovu prózu a na drama psané v koprodukcí *Léo Burckart*, z německých autorů především na Hoffmanna a Goetha. Tato volba je nasnadě: Hoffmann byl ve Francii nesmírně populární a *Fausta* Nerval překládal. Zajímavé jsou ovšem i analýzy

k lyrice – podnětný je exkurs k Nervalově parafrázi Schillera (*Colomb*, s. 13nn.), objevený je rozbor Nervalovy reinterpretace Goethovy básně *Zueignung* (s. 114nn.).

Analýza „německé inspirace“ u Nervalova je v předkládané práci podle mého nejpřínosnější tam, kde autorka srovnává ztvárnění rozporu mezi snem či přeludem a skutečností u Nervalova a Hoffmanna (např. s. 134n. v návaznosti na T. Todorova). U Hoffmanna je situace v zásadě nerozhodnutelná, což je dáno i virtuózní hrou s perspektivou vyprávění (ich-, er-Forma a auktorální perspektiva v *Piskounovi*), zatímco Nerval prostřednictvím svého vypravěče očividně rozdíl obou světů (sen, šílenství a realita) reflektuje. Předkládaná práce zde překračuje meze dané srovnávací metodou k zásadní interpretaci Nervalovy poetiky – totéž se týká kupř. úvah o „prázdném ideálu“, k němuž romantická touha směřuje.

Vzhledem k rozpětí tématu a velkému množství pojednávaných textů se práce samozřejmě nemůže zcela vyhnout případným výtkám. Z mé strany se jedná spíše o otázky, doplňky či náměty k další diskusi. Nejprve několik poznámek ke konkrétním srovnáním s německými klasiky: srovnání situace „volby“ v *Sylvie* se závěrečnou scénou Schillerových *Loupežníků* (s. 32 a 34) se mi zdá poněkud nucené. Dále postava Rollera v *Léo Burckartovi* jistě k *Loupežníkům* odkazuje, Schillerův Roller ale není „nejkrutější z loupežníků“ (s. 107). Není ani nijak zvlášť nesympatický a jen částečně je „protipólem Karla Moora“ (tím je Spiegelberg). Konfrontace *Fausta* na jedné a Nervalova s Hoffmannem na druhé straně vzhledem k tématu „spění k transcendenci“ (s. 71) se mi zdá problematičtější proto, že vychází z velice jednoznačného výkladu Goethova dramatu. „Hřešil (Faust), ale jeho touha po poznání a stavba hráze – čin, který je poháněn touhou konat dobro pro druhé – ho vykupují. U Hoffmanna i Nervalova jsou vyšší sféra a spění k transcendenci často spojené s nebezpečím (...)“, píše autorka (s. 71). Faustovo spění (Streben) ale není v dramatu jednoznačně ‘pozitivní’ a jeho volání po činu (již v prvním, ne pouze v druhém díle, viz s. 103), včetně stavby hráze, dle mého názoru, ostatně založeného na četných, nejen současných interpretacích Goethova díla, není důvodem jeho vykoupení – možná právě naopak. Vždyť právě nad výkopem je raněn slepotou a zaměňuje hrob za příkop. Tudíž by mi stálo za úvahu, nakolik je touha po poznání „nebezpečná“ už u Goetha, což by zmíněné tři autory umístilo vzájemně do jiné pozice. A konečně: předmluva k Hoffmannovu *Dobrodružství* (...) se mi zdá místy přeinterpretovaná. Hoffmann zde píše pouze o vztahu mezi vnitřním a vnějším světem ve smyslu, který je blízký „serapionskému“ – a tedy především poetologickému – principu, sen a šílenství na tomto místě dle mého názoru není jeho téma.

S tím souvisí moje poslední poznámka, která je spíše námětem k diskusi, než kritickou připomínkou. Myslím, že by i v rámci předkládané práce stálo za to srovnání, paralely a konfrontace s německými 'inspirátory' rozšířit o formální dimenzi. Autorka samozřejmě zmiňuje Nervalovu komplexní práci s časovými rovinami. Bylo by nicméně zajímavé zjistit, nakolik mají rozdíly ve způsobu, jakým Nerval a Hoffmann ztvárňují problém pravého poznání (šílenství a sen nebo vyšší realita apod.) dopad na smysl děl toho kterého autora (např. zmíněné prolínání časových rovin u Nervalova a závratná hra s perspektivami vyprávění u Hoffmanna – obě patrně problematizuje možnost poznání, ale vždy v jiném smyslu). Analýza kompozice textů by možná přispěla k prohloubení otázky po ironii v pojednávaných dílech (scéna například, v níž se vypravěč vrhá Sylvii k nohám – disertace s. 49 –, je v následujícím odstavci textu *Sylvie* přerušena smíchem „dvojníka“, dále viz rozpad textu v *Pandoře*). A konečně: je sympatické, že se autorka vyhýbá běžnému literárněvědnému žargonu – nápadně např. pojmu intertextuality. Její práce dokládá, že lze o vztazích literatury k literatuře psát i čtivým způsobem. Zajímavé a přínosné by ovšem bylo i srovnání toho, jak jednotliví autoři pracují ve svých dílech s jinými texty (Nerval kupř. s Rousseauem a Hoffmannem zároveň). To by byl patrně další argument pro výchozí tezi předkládané práce: totiž, že literární text nevypovídá jen o svém původu v autorově duši, nýbrž o způsobech lidského bytí ve světě a tudíž i o literatuře, která se na tomto bytí podílí.

Disertační práci Evy Blinkové Pelánové jednoznačně doporučuji k obhajobě. /

Alice Stašková